

CSOKONAI KOLLÉGIUMI PÖRÉHEZ.

A debreczeni Csokonai-kör gyűjteményében van egy kézirat, melyet »Csokonai kollégiumi pörére vonatkozó iratok« czimen a százados ünnepegy alkalmával különböző levéltárakból lemásoltam. E folyóiratnak 1905. évfolyamában a 445. lapon dr. Csürös Ferenc: Csokonai kollégiumi pöre czimen közölte a debreczeni ref. főiskolai tanárkari jegyzőkönyvekből kiírott adatokat. Ezeknek a pótlására közlöm a debreczeni ref. egyháztanács és a tiszántúli ref. egyházkerület jegyzőkönyvében levő következő adatokat:

1. A debreczeni ref. egyháztanács deputátusokat küld a kollégiumi iskolai sedesbe 1794 decz. 16-án:

»Tekintetes Domokos Lajos ur referálja, hogy T. professor Szilágyi Gábor urnak sok panasza van mostani poeseos praeceptor Csokonai Mihály ellen, mely panaszt előadott professor T. Szilágyi Gábor ur a consistorium előtt ezekben, hogy ő sem ezelőtt, sem most az oskolai törvényeket nem observálja, a házban nem hál, ámbár már citáltatván, ettől megintetett; ezelőtt való esztendőkben a professiókat nem járta stb. De kivált most ez a panasz ellene, hogy a tanítványait elrontotta, azokat részegsége, pipázásra kapatta, nevezetesen most közelebb a Bacchus temetését producálván, azokat nagyon megitatta. Ezért citáltatván most, e mellett ez is objiciáltatott, hogy templomba nem jár. Erre azt felelte, hogy ő két óráig egyhelyben nem ülhet, az erős éneklést nem szenvedheti. Objiciáltatott az is, hogy a tanítványai közül némelyeket késő estig maraszt magánál a klaszszisban. Ezekért négy legénnyel degradáltatott.

Ekkor bosszuságból egy levelet irt professor T. Szilágyi Gábor urnak, mutogatta sok deáknak, de dehortálták, hogy el ne küldje. Csakugyan mindazáltal minthogy ott hevert a házban, a contrascriba megtalálván, kezébe szolgáltatatta T. professor urnak és ez a mocskos levele itt felolvasódott most.

Azután következett ez, hogy a mult szombaton kimenvén T. Szilágyi Gábor ur T. Kocsi István urral az erdőre, ott találta nevezett Csokonai Mihályt 20 tanítványával. Ezek pipáztak és egy közülök akkor sem vette ki szájából a pipát, amikor odaérkeztek t. professor uraimék. T. Szilágyi Gábor ur azon vakmerő gyermeket megdorgálta, sőt mindnyájokat, hogy miért pipáznak és a preceptorokat is, hogy miért engedi meg nekik. Erre Csokonai azt mondotta, hogy ki determinálja az időt, a melyben szabad pipázni, mondja meg a t. professor ur, mert ő nem tudja. Ezt sokszor gunyolva mondotta és másokat sokakat nagy kitésző csufolással, contemtussal, úgy hogy utoljára is, mikor t. professor uraimék eljöttek, Jutka Persit danoltatta a gyermekekkel. T. rektor Kocsi István ur is azt momdotta a Consistorium előtt, hogy jó részében, hogy nagyobb részint úgy volt a dolog, a mint elbeszélte T. Szilágyi Gábor ur. Ámbár Csokonai Mihálynak van competens foruma, mindazáltal minden lehető

rossz következeseknek eltávoztatására determináltatott, hogy a consistorium részéről deputatio rendeltesen, mely az oskolai székkal együtt ezen dolgot megítélje. Deputálódtak T. senator Domokos Imre és Simonffy Sámuel urak, predikator T. Szikszai György uram és én predikator Gál András.«¹

2. *Csokonai V. Mihály ügyében a tiszántúli ref. egyházkerületi gyűlés 1795 jan. 11-én a következő határozatot hozta:*

»Csokonai Mihály nevü deák ifju, a ki az itt való kollégiumban a poeták tanítója volt, de az oskolai szék által, melyben jelen voltak a helybeli tiszt. consistoriumnak is deputátusai, hivatalából kitevődött, kéri abba leendő visszahelyeztetődését. Határozat: Irása közöltetik a helybeli tiszteletes consistoriummal.«²

3. *A debreczeni ref. consistorium felelete a superintendenciának 1795 jan. 17-én.*

»Tekintetes Domokos Lajos ur proponálta, hogy a minapi végzés szerint deputatio rendelődött a poeták preceptora dolgában. Ez a deputatio az oskolai sedessel együtt ítéletet hozott reá, de Csokonai tiszt. superintendens urhoz és a t. superintendens ur által a főtisztelendő superintendenciához folyamodott. Producálta is a közelebb mult superintendencialis gyűlésen t. superintendens uram az instanciáját. Erre a végezetett, hogy ezen instantia közöltessen a helybeli consistoriummal és ennek feleletét a ven. superintendencia elvárja. Erre a kérdésre felolvasódott Csokonainak a ven. superintendenciához adott instanciája, annak utána az is, a mit a régi tanítványai adtak mellette t. superintendens urhoz. Elolvasódott az is, amit küldött a Tekintetes Domokos Lajos urnak, az is, a melyet a Tekintetes ur által insinuál most a consistoriumnak. Végezetre felolvasódott a deputációnak és az oskolai székeknek Csokonaira hozott sentenciája. A végezés a lett, hogy kell felelni a ven. superintendenciának és a feleletbe bele kell tenni, hogy sajnálja a Consistorium, hogy ugy hallja, hogy a superintendencia által interessentiával vádoltatott a deputatio, holott az instáns kérésében maga megismeri, hogy igaz, sőt kedvező a sentenciája.«³

4. *Domokos Lajos főbíró közbenjárása 1795 január 27-én.*

»Tekintetes Domokos Lajos ur proponálja, hogy mintegy héttel ezelőtt Csokonai Mihály volt a Tekintetes urnál, szomoruan panaszkodott, hogy már oda van és semmi jót ezután nem reméllyhet, becületétől és minden promotiotól megfosztódott, kéri, hogy tétetődjön vissza a preceptorságba. A Tekintetes ur, ámbár minden módon akarta csendesíteni, de mivel le nem csendesedett, megígérte neki, hogy még egyszer a consistorium előtt fogja a dolgát proponálni, most azt akarta a Tekintetes ur cselekedni. Erre a lett a végezés: minthogy Csokonai Mihály a deputatio előtt is megmondotta, hogy ő míg preceptor lesz, azokat cselekszi, a melyek neki objcialódtak, azóta is, mióta kitevődött nem adta jelét

¹ Debreczeni ref. egyh. tanács jkve 1794. decz. 16-án.

² Tiszántúli ev. ref. egyh. ker. jkv. 1795. évi jan. 11-én 15 p. 2 pont.

³ Debreczeni ref. egyh. tanács jkve 1795 jan. 17.

megjobbulásának, nevezetesen sem templomba, sem precesen, sem profeción nem volt, T. Professor Szilágyi Gábor urat sem deprecálta, azért megáll a consistorium a deputatio és oskolai sedes sententiája mellett. Ezt a T. rektor professor Kocsi István uram adja tudtára és azt is, hogy ezután tartsa magát a törvényhez, ha a mint mondja beteges, menjen ki a kollégiumból és gyógyíttassa magát, külömben ha excessusai lesznek, citálódik és a törvény szerint büntetődik.«¹

Közli: Dr. BARCSA JÁNOS.

ÁL-CSOKONAI VERSEK.

A Toldy Ferencz 1844-iki kiadásában s az ennek nyomán készült Horváth Cyrill-féle két kötetes »Csokonai összes művei«-ben is ott lapang a *Keserű búcsúvétel* és *A változó szerencse* című dal. Mind a kettő a hátrahagyott versek közé van csapva, pedig egyik sem a Csokonaié. Mindjárt meglátjuk, miért nem. Az első így hangzik:

Keserű búcsúvétel.

Bokros bú hajjai reám tódultanak,
Minden örömtől engem megfosztanak.
Hegyes, mérges nyelvek énreám szólnak;
Ezek főokai bújdosásimnak.

Érzem nyavalyámat, igen búsúlok,
Sokáig ez helyen nem maradhatok.
Kengyelben a lábom, úgy abrakolok,
Keseredett szívvel útnak indulok.

A Csokonai verseit ismerőnek mindjárt szemébe ütődik a gyöngye négyes rím. A Kováts József verselésén, az olasz kantátékon csiszolt technikájú, mesteri versöntő Csokonai nem használ ilyen Zrinyi-féle rím-elhelyezést, sem ilyen szegényes rímeket. Az utolsó két sor halovány fényt csillant előttünk a vers eredeti forrásához vivő útra. Ez a »kengyelben a lábom, úgy abrakolok«: egészen kuruczos. Annyit tudunk, hogy Csokonai a derék, izzó magyarlelkű Pálóczi Horváth Ádám példájára népi költeményeket kezdett gyűjteni; koszorúba is kötött maga szája vallásaként valami háromszázat, de holta után soha nem akadtak rá a költészetével foglalkozók. Pálóczi Horváth imádta a kurucz költeményeket. Ismeretes mondása: »Egy olyan régi kurta darabnak, mint *Patyolat a kurucz*, károsabb az örök elveszése, mint a hódoltató táborból egy hatvan fontos ágyúnak«. Valószínű, hogy az ő kurucz nótákat imádása nem maradt hatástalanul Csokonaira sem. — Véletlenül aztán

¹ Debreczeni ref. egyh. tanács jkve 1795. jan. 27-én 1. pont.